
Skratt som fastnar. Kulturella perspektiv på skratt och humor

I antologin *Skratt som fastnar*¹ presenterar tio forskare från Sverige, Norge och Finland diverse perspektiv på humor i olika situationer. Med att skrattet fastnar i halsen syftas på hur

---

¹ *Lars-Eric Jönsson & Fredrik Nilsson (red.) Lund Studies in Arts and Cultural Sciences 2014. 195 s.*

humor kan ha en mycket allvarlig botten, att något kan vara underhållande men samtidigt dölja ett politiskt, ideologiskt eller moraliskt allvar. I dessa situationer kan skratt vara malplacerat, eller lämna en dålig eftersmak, och därmed fastna eller kanske borde fastna, i halsen. Även om skratt och humor kan vara allvarliga företeelser, har ändå allvaret i humorn sällan studerats inom kulturvetenskaperna. Syftet med boken är att återuppväcka intresset för skratt och humor både genom att uppmärksamma humorns grundläggande tekniker men också genom att lyfta fram humorns kulturella, sociala och politiska betydelse.

Forskningen som presenteras bygger mer eller mindre vidare på teorierna och perspektiven i antologin *Humor och kultur* från 1996, redigerad av Ulf Palménfelt. Där lyfts humorn fram som central beståndsdel i samhället och ett komplext fenomen som har stor betydelse då det kommer till frågor som exempelvis makt, gemenskap, etnicitet, religion och genus. Forskarna i denna antologi har studerat vardagliga händelser för att kunna problematisera vad skratt respektive humor är, vilka kulturella tekniker som används och med vilka effekter. Eftersom de använder sig av gamla teorier är resultaten av deras undersökningar inte nödvändigtvis nyheter, utan svaren kan till stor del finnas givna. Kombinerandet av existerande teorier med exempelvis olika etnografiska observationer kan ändå komplicera de teoretiska påståendena och bekräfta verklighetens komplexitet och motsägelsefullhet. Ett annat intressant faktum är att forskarna, med något undantag, inte är humorforskare. De har studerat en mängd olika företeelser, där humorn endast tangerats. Humor har varit en del av vad de undersökt tidigare, men fokus har legat någon annanstans. Forskarna i antologin är överens om att man med skratt och humor som utgångspunkt kan lära sig något om olika situationer samt det omgivande samhället.

Eftersom fokuset i forskarnas studier ursprungligen legat någon annanstans än humor kan ämnena i boken uppfattas som aningen spretiga. Boken består av nio stycken

artiklar plus inledning, bidragen är ganska korta, en 15-20 sidor. Det finns artiklar som baseras på observerande fältmetoder: Jonas Engman skriver om hur humor kan sätta militärens strikta ordning och regler i svängning. Han visar hur vag gränsen mellan det formella och informella egentligen är inom det militära system som vanligtvis uppfattas som formaliserat och stelt. Lars Kaijser i sin tur diskuterar den humor han stötte på då han undersökte Beatlesturismen i Liverpool.

Humor i media eller på andra sätt allmänna situationer diskuteras i flera av artiklarna. Hur humor kan användas för att sprida kunskap om ämnen samt motarbeta stigmatisering tas upp i exempelvis Pia Karlsson Migantis artikel som behandlar stereotypen om att muslimer saknar humor. Fredrik Nilsson presenterar hur humor också används av de Överviktigas Riksförbund i kampen mot diskriminering av överviktiga. Hur de dragit nytta av de skämt som riktas mot gruppen, använt dem till egen fördel. Stereotyper som utgångspunkt för humor behandlas även av Sven-Erik Klinkmann som presenterar två fall där det är finlandssvenskar som har utsatts. I ett liknande fall diskuterar Ida Togensbakk hur det skämtas om svenskar i Norge. Humor som specifikt för en hel generation istället för endast en viss grupp tas upp i Anna Johansson och Angelika Sjöstedt Landéns artikel om det ironiska 90-talet. Artiklarna behandlar på olika sätt gränsdragningar och hur humor kan användas både för att stärka dessa gränser och att suddas ut dem.

Humorforskningens område är mycket brett, vilket syns tydligt i Barbro Blehrs artikel där hon diskuterar två situationer var hon fått en klapp på axeln av en främling, som sedan lämnat en lustig känsla hos henne. Blehrs artikel visar hur ett humorperspektiv kan appliceras på mycket vardagliga saker och hon bidrar med frågor och nya perspektiv för fortsatt forskning inom området humor. Skratt kombineras ofta med humor. Lars-Eric Jönssons artikel å sin sida diskuterar hur skratt i psykiatriens historia kan förstås, där humorn som kontext saknas. Vilka betydelser man kan ge skrattet i

situationer där det ses som avvikande, omtiverat eller ”utan synbar anledning”.

Antologin *Skratt* som fastnar presenterar en mängd olika kulturella perspektiv på ämnena skratt och humor. Artiklarna i boken behandlade många olika situationer och företeelser där humor kan ha haft kulturell, social eller politisk betydelse. Boken bygger på teorier om humor som en väsentlig beståndsdel i samhället och upprätthållandet av samhälleliga nor-

mer. Artiklarna är ganska korta, men mycket intressanta. De går kanske inte så mycket in på djupet i ämnena, utan fungerar mer som intresseväckande och inspirerande för humor som utgångspunkt för forskning. Samtidigt dras många paralleller till tidigare forskning, vilket bidrar till att ge en bra överblick över humorforskningen samt en bra grund för fortsatt forskning inom området.

Sofia Wanström
